

Žákovská, Soňa

[Čiba, Štefan. Zrod Trnavy = Tyrnavia nascens]

Graeco-Latina Brunensia. 2015, vol. 20, iss. 2, pp. 201-202

ISSN 1803-7402 (print); ISSN 2336-4424 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/134641>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Csiba, Stephanus (2011). *Tyrnavia nascens (Štefán Čiba: Zrod Trnavy)*. Vydal a přeložil Jozef Kordoš (172 s.). Trnava: Filozofická fakulta TU.

Katedra klasických jazykov Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave se ve svém výzkumu zabývá díly z produkce původní Trnavskej univerzity (1635–1777). V rámci tohoto bádání již vyšla edice z roku 2009 *Joannes Kazi: Stoa vetus et nova / Ján Kazi: Stará a nová stoa*, kterou k vydání připravil Daniel Škoviera. Vydání eposu Štefána Čiby *Tyrnavia nascens* v tomto zaměření pokračuje, i zde se jedná o text, který vyšel na půdě trnavské univerzity, a to v roce 1706, a stejně jako v případě díla Jána Kaziho jde o promoční spis, zde ku příležitosti promoce nových bakalářů, která se konala 6. května 1706.

Štefán Čiba, který na trnavské univerzitě nejen studoval, ale působil zde i na počátku 18. století jako profesor, si kladl za cíl především oslavu města Trnava, resp. univerzity. Vznik Trnavy zasadil do období vlády krále Bely II. Slepého, jenž v bojích s ruským knížetem Borisem postavil v místech dnešní Trnavy tábor. Před bitvou však prožil bezesnou noc a při modlitbách se mu zjevil svatý Mikuláš, který mu předpověděl zdárný konec výpravy. Vybídl jej také, aby na tomto místě postavil nové město, v němž se budou později vzdělávat mladíci z celých Uher. Béla po vítězné bitvě příkaz svatého Mikuláše splnil a nové město vybudoval.

Jozef Kordoš si za základ pro nové vydání vybral tisk uložený v Budapešti v Országos Széchényi Könyvtár pod signaturou RMK II/2 2263. Tato informace se vyskytuje pouze v poznámce (s. 12–13, pozn. 3), bližší údaje o tomto tisku či případná paginace v edici zcela chybí. Při vlastní ediční činnosti se autor řídí pravidly, která v úvodu k vydání *Staré a nové stoy* Jána Kaziho zdůvodnil Daniel Škoviera (s. 76–77, v edici Daniela Škovieri viz s. 50–65) a které zde Kordoš alespoň ve stručnosti opakuje (s. 76–79). Většina těchto zásad se týká ortografie. Jedním z pravidel je i rezignace na dohledávání podobných míst (s. 78–79, pravidlo 10) z děl jiných autorů s odůvodněním, že se překladatel ve studii zmínil o imitaci vzorů a o využívání soudobých příruček poetiky.

Jozef Kordoš doplnil latinský text svým básnickým překladem a zhostil se tak nelehké úlohy převést latinské hexametry do moderní slovenštiny, a to přízvučnou formou. Tento překlad následně doplnil poznámkami, které se týkají především postav antické mytologie i historie a toponym. Není však jasné, jaký klíč pro určování těchto osob překladatel používá, zda je komentář určen pro poučeného či nepoučeného čtenáře. Pokud by cílovou skupinou byli lidé znalí antických reálií, nebylo by nutné vysvětlovat, kdo byla Dido či Kadmos (oba s. 91). V druhém případě by čtenáři zřejmě uvítali bližší určení Maria (s. 93), Jugurthy (s. 101) a dalších.

Před textem eposu Jozef Kordoš předkládá vlastní studii (s. 8–84), kterou na závěr doplňuje stručným přehledem literatury. Na konci knihy pak následuje jmenný rejstřík. I tato studie je bilingvní, slovenský text je doprovázen latinským překladem. Kordoš, potažmo slovenští badatelé, používají latinský jazyk zřejmě jako komunikační prostředek se zahraničními badateli, pro něž by slovenština mohla být obtížnou.

V této studii se Kordoš krátce zmiňuje o literárním prostředí trnavské univerzity, jejíž promoční spisy „*představujú v mnohých smeroch jedinečný súbor pamiatok slovenskej barokovej literatúry písanej v latinčine*“ (s. 9). Mezi tyto promoční spisy patří i epos *Tyrnavia nascens*. Dále překladatel blíže představuje dílo a osobu tohoto díla, Štefána Čibu, podstatnou část úvodu však tvoří literárně-filologický výklad o samotném eposu (s. 16–77).

Kordoš popisuje Čibu jako vzdělaného autora (*poeta doctus*, s. 29), což dle jeho názoru dokazuje např. skutečnost, že básník nezakládal své vyprávění pouze na ústní tradici, ale opíral se i o kroniky. Kordoš zde jmenovitě uvádí dvě kroniky, a to dílo *Chronica Hungarorum* Jána z Turca a kroniku *Rerum Ungaricarum Decades* Antonia de Bonfinis (s. 22–23). Dalším argumentem pro tvrzení Jozefa Kordoše má být záliba básníka zařazovat do svého díla nejen filozofické myšlenky (např. bůh jako Aristotelův „nehybný hybateľ“, s. 27), ale i další topografické, historické, mytologické aluze. Čiba tedy dle Kordoše předpokládal důkladnou sečtělou svých čtenářů v autorech nejen novějších, ale i středověkých a antických. V této souvislosti je zajímavé tvrzení Jozefa Kordoše, že Čiba dodržuje pravidla alexandrijské básnické školy, jako důkaz pro jeho tvrzení mají sloužit odbočky od hlavní dějové linie, různé opisy či napodobování prostřednictvím aluzí, které „je jedným z najcharakteristickejších znakov alexandrijskej moderny a jej pokračovateľov“ (s. 33). Tento předpoklad však může vyvolat otázku, zda v případě díla Štefána Čiby jde opravdu o vědomé navázání na alexandrijskou tradici nebo zda se zde spíše neodráží běžná literární praxe, a to obzvláště pokud Kordoš na jiném místě připouští, že užití různých příkladů a přirovnání z antické historie či mytologie „možno v danom období považovať za celkom bežn[é]“ (s. 33).

Kordoš také dokazuje, že Čiba byl při psaní svého díla ovlivněn i soudobými příručkami poetiky, to na základě srovnání s dílem *Vita Poetica per omnes aetatum gradus deducta sive poesis tota vitalis docens, canens et ludens*, která stejně jako epos *Tyrnavia nascens* vyšla v trnavské univerzitní tiskárně a sloužila školním potřebám (s. 40–41). Dále se autor studie blíže věnuje kompozici díla, metrickému rozboru básně a tradičním *loci communes*, které dle jeho mínění představují další prostředek jak navázat na tradici. Významné místo mezi antickými vzory, které Čiba užívá, zaujímá dle Jozefa Kordoše Vergilius, svůj názor dokládá příklady z eposu, které dává do paralely s vybranými pasážemi Vergiliových děl. Uznává však, že zdrojem pro různá epiteta, synonyma či poetické výrazy nemusí být pouze díla antických autorů, ale i soudobé slovníky, jako např. *Gradus ad Parnassum* či *Thesaurus Vergilii* (s. 64–67).

Na závěr můžeme souhlasit s názorem Jozefa Kordoše, že v případě díla Štefána Čiby „[v]ýsledkom uplatnenia teórie v praxi je reprezentatívne dielo, publikácia, ktorá svojím spôsobom zrkadlí kvalitu literárneho života v prostredí Trnavskej univerzity, vedeckú úroveň jej profesorov jako i vzdelanostnú úroveň, ktorú dosahujú jej absolventi.“ (s. 69) Toto tvrzení snad doloží i další díla vydaná v rámci původní Trnavské univerzity, která slovenští badatelé zpřístupní veřejnosti.

Soňa Žáková

Duhoux, Yves, & Morpurgo, Anna (2008–2011). *A Companion to Linear B: Mycenaean Greek Texts and their World* (Vol. 1–2). Louvain-La-Neuve: Peeters.

Evansovy vykopávky v krétském Knóssu, datující se od roku 1900, hned ve své počáteční fázi ukázaly, že se tamější nově objevená civilizace opírala o znalost písemného systému, sice mladšího, nežli byly písemné systémy egyptských hieroglyfů a mezopotamského klínopisu, které sahaly svými prvopočátky již před rok 3000 př. Kr., ale jenž byl rovněž značně starobylý.

Zatímco však Francouz J.-F. Champollion rozluštil egyptské hieroglyfy již v 20. letech 19. století a luštění klínopisu bylo – po určitých počátečních úspěších s interpretací staré